

El centenari d'‘El Tio Cuc’

Fa un segle naixia a Alacant el setmanari més influent del moment. “Defensor de la xusma i la gent de tro”, ‘El Tio Cuc’ feia servir el català per exercir la sàtira i lluitar contra les classes dominants. El que començà sent un setmanari republicà i anticlerical, acabà adoptant el nacionalisme valencià de la mà d’Enric Valor.

Reportatge de Manuel Lillo i Usechi

Als alacantins sempre els ha costat girar la mirada enrere. Poble dispers i deslligat del seu entorn valencià més immediat, és un cas singular i abstracte. La seua manca de cohesió ha afectat Alacant en

molts sentits. Un d’ells, la pèrdua dels seus símbols autòctons, com la llengua. Alguns mantenen la parla de l’Alacant d’antany, aquella ciutat que fins la dictadura emprà el castellà només per comunicar-se amb els forans, que no eren pocs.

Avui, tots fan ús del català a l'hora d'entonar l'himne de la ciutat o el de la seua festa de les Fogueres de Sant Joan. Aquestes cançons ens mostren que el català, un dia, fou la llengua de *la millor terreta del món*, lema atorgat a la ciutat i que prova també uns orígens que, malgrat tot, encara resisteixen.

Més enllà d'himnes, refranys i cognoms que evidencien què fou –i què és– Alacant, podem trobar uns altres exemples que mostren que la ciutat, tot i que des d'un àmbit minoritari, sempre ha estat present en la qüestió nacional. Ara es compleix el centenari del naixement d'*El Tio Cuc*, setmanari satíric que arribà a ser el més venut de l'època. Estem parlant d'un espai que camina des de l'any 1914 fins aquell terrible 1936, interromput per un període de cinc anys, entre 1918 i 1923, quan la censura els obligà a abandonar aquella ploma que tant feia riure la majoria i que tant irritava aquells que disfressaven el seu sistema amb eleccions tramposes.

Sorgit en un context condicionat per la Primera Guerra Mundial i per l'Espanya bèl·lica, que tractava de mantenir els seus dominis al Marroc, Josep Coloma Pellicer n'era el fundador. Va nàixer l'any 1876 i fou un periodista alacantí de gran recorregut. Col·laborà en altres publicacions d'Alacant, satíriques i en català. Fundà i dirigí *El Popular*, de contingut més formal, i va escriure un grapat de novel·les i obres teatrals de temàtica alacantina, també en llengua autòctona. Part de la dreta alacantina no consentí el seu compromís polític i va provocar algun atemptat contra ell.

Coloma fundà un setmanari àcid, amb convencions morals que l'obligaven a condemnar el nepotisme, l'abús de poder, la corrupció i els canvis de jaqueta. El color polític li era igual: qui feia trames s'exposava a la sàtira. Antimonàrquic i anticlerical, la tendència nacional va anar variant. Espanyol en un primer moment, amb matisos contradictoris, defensava l'espanyolisme i alhora es burlava de la decadència de l'Estat:

"La rasa de hara en España es de inclencs y

IRREVERÈNCIA. Si alguna cosa destacava d'*El Tio Cuc* era, sens dubte, la seua irreverència. A la pàgina del costat, una portada de setembre del 1930, i en aquesta, diverses vinyetes de l'època, ja sota la Segona República.

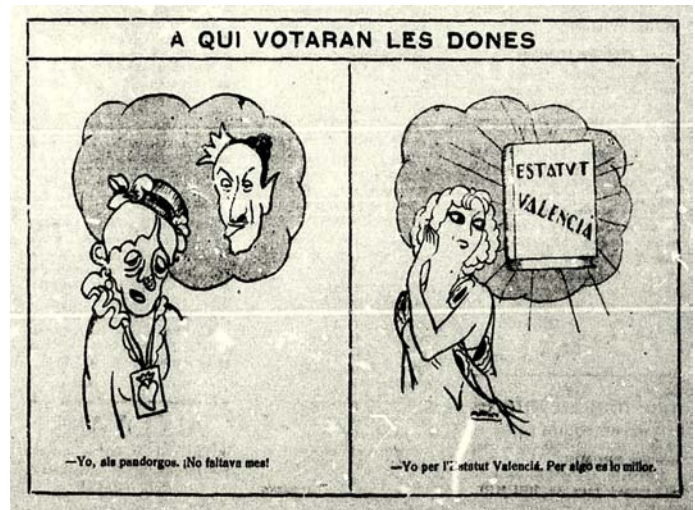
degenerats. Abans els homens pareixien piques; alts grosos y fornits; may estaven malalts y se morien de vells sense gastar ulleres y sense que els faltara en la boca un quixal (...) Els homens de hara, tots están puent; el que no te reuma, te el moquillo".

Alacantí, va encoratjar al principi el tradicional sentiment antivalencianista de la ciutat. L'any 1924, des de València es plantejava una mancomunitat similar a la catalana, promoguda i presidida per Enric Prat de la Riba pocs anys abans i que llavors estava a punt de ser dissolta per la dictadura de Miguel Primo de Rivera. Quan *El Tio Cuc* s'assabentà d'aquestes intencions polítiques, reaccionà visceralment. Definia el projecte de la mancomunitat valenciana com *"una cosa molt bona pa que Valensia prospere y engorde y mosatros siguem els marranets"*.

L'enemistat amb València desaparegué. No va passar el mateix amb la protecció de l'ús del català, sempre present. Així es disgustava *El Tio Cuc* del costum alacantí de menysprear →

VOT FEMENÍ, ESTATUT I FESTA, MOLTA FESTA. La introducció del sufragi femení va ser un dels aspectes que va tractar *El Tio Cuc*. Una de les qüestions que més preocupava els seus redactors era l'aprovació —que finalment no va ser possible, a causa de l'esclat de la Guerra Civil— de l'Estatut valencià. A sota, portada dedicada a les Fogueres de Sant Joan.

—Mira, chiquet, fes lo que te done la gana. Hara hasta en la llengua se trauen modes.

És un exemple satíric, si bé des dels primers números, *El Tio Cuc* rebia cartes dels lectors que exigien allunyar la llengua del registre col·loquial que s'emprava. Un altre exemple fou la identificació amb el setmanari *Avant*, l'any 1930: “valensianiste republicá y escrit en el idioma netament regional (...) mos servirà de mestre per a dependre a escriure y a parlar la nostra llengua corrompuda per mals visis y perniciosos contaminacions”.

Aquesta intenció es consolidà l'any 1933, amb la incorporació d'Enric Valor a la redacció del setmanari. I no ho va fer només amb l'aplicació de les Normes de Castelló: també amb la promoció de l'Agrupació Regionalista Alacantina, partit de caire nacionalista. I impulsant un nacionalisme valencià que fins llavors havia resultat quasi inèdit a Alacant ciutat. Així començaren a publicar anuncis que exigien l'autonomia del País Valencià i condemnaven el centralisme de Madrid. L'any 1934, Enric Valor escrivia:

“Els nostres germans de València capital, valencians ni menys ni més que els fills d'Alacant, s'amanixen a contrarres-

tar el moviment d'opressió que s'inicia a Madrid i és dirigit pels feixistes antifederales i antidemocràtics (...) D'acord amb els principis democràtics, el País Valencià, pot i deu cultivar la seua ànima pròpia, la seua llengua i la seua cultura autòctones (...) el feixisme propugna (...) que un poble se sobrepose a un altre brutalment; que hi haja una sola llei i una sola llengua i s'atropelle a les minories respectables i a les cultures perilloses per a el poble dominador”.

El 8 de novembre de 1936 moria Coloma Pellicer d'un atac al cor. Amb ell, desapareixia un alacantí impulsor del nacionalisme, no només des del setmanari que hem tractat: la seua activa participació en les Fogueres de Sant Joan, celebrades oficialment l'any 1928 per primera vegada, també anava encaminada a reforçar el sentiment valencianista d'Alacant. També ho va fer mitjançant l'esmentada Agrupació Regionalista Alacantina. I també, és clar, amb *El Tio Cuc*, que desapareixia amb la figura del seu director i els seus ideals polítics s'enfonsaven en la misèria de la Guerra Civil. La dictadura posterior va implantar, precisament, allò que el setmanari sempre rebutjà. Avui, el Casal Popular Tio Cuc d'Alacant li ret homenatge amb el nom del setmanari. ●

→ la llengua autòctona i apartar-la dels ambients “seriosos”. Era l'any 1917.

—Tio, sabe que el maestro m'ha dicho que no parle com valensiano.

—Pos mira Cuquet, que lo haiga dicho el mestre, yo dic que se puede parlar con criansa mas que se parle con valensiano.

—Es que para estar en susiedad es menester parlar con castellano (...) yo me quiero acostumar porque a el Casino y en otras bandas, tengo que parlar con señoritas y señoritos y no para bien que ansima que tiro bafadas de seba, parle con valensiano.